

Inkluzivna lokalna zajednica

Neovisno življenje osoba s invaliditetom ne ostvaruje se samo kroz pojedinačna prava, zakonske odredbe ili usluge koje postoje na nacionalnoj razini. Ono se u stvarnosti ostvaruje ondje gdje osoba živi, u svojoj ulici, naselju, općini, gradu i županiji. Upravo zato inkluzivna lokalna zajednica predstavlja jedan od ključnih preduvjeta za ravnopravno sudjelovanje osoba s invaliditetom u društvu.

Inkluzivna lokalna zajednica je zajednica u kojoj su usluge, prostori, informacije, aktivnosti i oblici podrške dostupni svim građanima, neovisno o njihovoj dobi, invaliditetu, zdravstvenom stanju, socijalnom položaju ili potrebi za podrškom. To znači da osoba s invaliditetom može koristiti zdravstvene, socijalne, obrazovne, kulturne, sportske i druge sadržaje pod jednakim uvjetima kao i ostali članovi zajednice.

Za osobe s invaliditetom lokalna zajednica nije samo mjesto stanovanja. Ona je prostor u kojem se ostvaruje svakodnevni život: odlazak liječniku, školovanje, rad, druženje, sudjelovanje u kulturnim i sportskim aktivnostima, korištenje javnog prijevoza, pristup informacijama i ostvarivanje socijalnih prava. Ako ti sadržaji nisu dostupni, osoba može formalno živjeti u zajednici, ali i dalje biti isključena iz njezina stvarnog života.

Konvencija kao temelj uključivanja u zajednicu

Važnost inkluzivne lokalne zajednice jasno proizlazi iz Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom, koju je Republika Hrvatska ratificirala i time preuzela obvezu promicanja, zaštite i osiguravanja punog i ravnopravnog uživanja svih ljudskih prava osoba s invaliditetom.

U kontekstu neovisnoga življenja osobito je važan članak 19. Konvencije, koji govori o pravu osoba s invaliditetom na neovisno življenje i uključenost u zajednicu. To pravo podrazumijeva da osobe s invaliditetom imaju mogućnost izbora

gdje će i s kim živjeti, da nisu obvezne živjeti u određenom obliku smještaja te da imaju pristup uslugama podrške koje su im potrebne za život i uključivanje u zajednicu.

Konvencija naglašava da osobe s invaliditetom ne smiju biti promatrane kao pasivni korisnici skrbi, nego kao ravnopravni građani s pravom na izbor, samostalnost, dostojanstvo i sudjelovanje. U tom smislu, lokalna zajednica ima iznimno važnu ulogu jer se upravo na lokalnoj razini vidi jesu li prava iz Konvencije zaista provedena u svakodnevnom životu.

Ako osoba ne može ući u dom zdravlja, školu, knjižnicu, sportsku dvoranu ili zgradu lokalne samouprave, njezina prava ostaju ograničena. Ako nema dostupnu osobnu asistenciju, prijevoz, informacije ili podršku u odlučivanju, pravo na život u zajednici ne ostvaruje se u punom smislu. Zato inkluzivna lokalna zajednica nije dodatna pogodnost, nego obveza koja proizlazi iz ljudskih prava.

Sastavnice inkluzivne lokalne zajednice

Inkluzivna lokalna zajednica sastoji se od više međusobno povezanih elemenata. Prva sastavnica je pristupačnost. Ona ne obuhvaća samo fizički pristup zgradama, nego i dostupnost informacija, komunikacije, prijevoza, digitalnih usluga i javnih prostora. Pristupačni nogostupi, ulazi bez prepreka, dizala, rampe, prilagođeni sanitarni čvorovi, jasne oznake i razumljive informacije osnovni su uvjeti za ravnopravno sudjelovanje.

Druga važna sastavnica je dostupnost usluga podrške u zajednici. Osobama s invaliditetom često su potrebne različite usluge kako bi mogle živjeti u vlastitom domu i sudjelovati u životu zajednice. To mogu biti osobna asistencija, pomoć u kući, patronažna skrb, psihosocijalna podrška, usluge poludnevnog i dnevnog boravka, savjetovanje, rehabilitacija ili podrška obitelji.

Treća sastavnica je povezanost sustava. Osoba s invaliditetom ne bi smjela biti prepuštena

samostalnom snalaženju između različitih institucija. Socijalna skrb, zdravstvo, obrazovanje, lokalna samouprava, organizacije civilnoga društva, kulturne i sportske ustanove trebaju međusobno surađivati. Kada sustavi nisu povezani, korisnici često gube vrijeme, energiju i sigurnost, a prava se ostvaruju sporije i teže.

Četvrta sastavnica je sudjelovanje osoba s invaliditetom u donošenju odluka. Inkluzivna zajednica ne može se planirati bez onih na koje se mjere odnose. Osobe s invaliditetom i njihove organizacije najbolje poznaju prepreke s kojima se susreću i mogu dati konkretne prijedloge za njihovo uklanjanje. Zato ih je potrebno uključiti u izradu lokalnih planova, programa, proračuna i odluka.

Peta sastavnica je promjena društvenih stavova. Fizička pristupačnost važna je, ali nije dovoljna ako u zajednici postoje predrasude, nerazumijevanje ili isključivanje. Inkluzivna lokalna zajednica mora razvijati kulturu prihvaćanja različitosti, međusobne podrške i poštovanja dostojanstva svake osobe.

Dionici inkluzivne lokalne zajednice

Izgradnja inkluzivne lokalne zajednice zahtijeva suradnju brojnih dionika. Svaki od njih ima svoju ulogu, ali njihovo djelovanje mora biti povezano i usmjereno prema istom cilju: stvaranju uvjeta za neovisno življenje i ravnopravno sudjelovanje osoba s invaliditetom.

Hrvatski zavod za socijalni rad ima važnu ulogu u procjeni potreba, ostvarivanju prava iz sustava socijalne skrbi i povezivanju korisnika s oblicima podrške. Za osobe s invaliditetom važno je da sustav socijalne skrbi bude pravodoban, dostupan i usmjeren prema životu u zajednici, a ne samo prema administrativnom ostvarivanju prava.

Važnu ulogu imaju i zdravstvene institucije, osobito domovi zdravlja, ambulante, patronažne službe i druge zdravstvene službe na lokalnoj razini. Pristupačna primarna zdravstvena zaštita, dostupni specijalistički pregledi, razumljiva komunikacija i povezanost zdravstvenog i socijalnog sustava izravno utječu na kvalitetu života osoba s invaliditetom.

Mjesni odbori, općine, gradovi i županije imaju posebnu odgovornost jer najbolje poznaju potrebe svojih stanovnika. Lokalna samouprava može planirati pristupačne javne prostore, uklanjati

arhitektonske barijere, razvijati pristupačan prijevoz, financirati programe podrške, poticati zapošljavanje osoba s invaliditetom i uključivati njihove predstavnike u lokalno odlučivanje.

Važne su i institucije socijalne skrbi, poput domova za starije osobe, centara za pružanje usluga u zajednici i centara neovisnog življenja. Njihova uloga ne bi trebala biti ograničena samo na smještaj ili institucionalnu skrb. Sve je važnije razvijati usluge koje osobama omogućuju ostanak u vlastitom domu, podršku u svakodnevnom životu i aktivno sudjelovanje u zajednici.

Posebno mjesto zauzimaju odgojno-obrazovne institucije: dječji vrtići, osnovne i srednje škole. Inkluzija počinje od najranije dobi. Dostupno obrazovanje, stručna podrška, pomoćnici u nastavi, prilagođeni programi, asistivna tehnologija i pristupačni prostori omogućuju djeci s teškoćama u razvoju da rastu i uče zajedno sa svojim vršnjacima. Time se ne podupire samo dijete, nego se od najranije dobi gradi zajednica koja prihvaća različitost.

Uključiva lokalna zajednica obuhvaća i knjižnice, kulturne ustanove, sportske dvorane, bazene i druge javne sadržaje. Pravo na kulturu, sport, rekreaciju i slobodno vrijeme važan je dio kvalitete života. Ako su ti prostori nepristupačni ili programi nisu prilagođeni, osobe s invaliditetom ostaju isključene iz važnog dijela društvenog života. Zato knjižnice trebaju biti dostupne i informacijski pristupačne, sportski objekti fizički pristupačni, a kulturni i rekreativni programi otvoreni za sudjelovanje svih građana.

Uz institucije, važnu ulogu imaju i organizacije osoba s invaliditetom i organizacije civilnoga društva. One često prve prepoznaju potrebe korisnika, pružaju savjetovanje, podršku, edukaciju i zagovaranje te povezuju osobe s invaliditetom s lokalnom zajednicom. Njihovo iskustvo treba biti uključeno u sve faze planiranja i provedbe lokalnih politika.

Zašto je inkluzivna lokalna zajednica važna?

Za osobe s invaliditetom inkluzivna lokalna zajednica znači mogućnost izbora, sigurnosti i pripadanja. Ona omogućuje da osoba ne mora napuštati svoje mjesto stanovanja kako bi ostvarila osnovna prava i usluge. Također smanjuje ovisnost o institucionalnim oblicima skrbi i jača mogućnost neovisnoga življenja u poznatom okruženju.

Kada je zajednica pristupačna, osoba može lakše ostvarivati pravo na zdravlje, obrazovanje, rad, kulturu, sport i socijalnu uključenost. Kada usluge nisu dostupne, osoba i njezina obitelj često su izložene dodatnim troškovima, izolaciji i osjećaju nesigurnosti. Zato inkluzija nije samo pitanje pojedinca, nego pitanje kvalitete cijele zajednice.

Inkluzivna lokalna zajednica koristi svima. Pristupačni prostori korisni su osobama s invaliditetom, starijim osobama, roditeljima s djecom u kolicima, osobama s privremenim ozljedama i svima koji se u nekom trenutku života mogu susresti s ograničenom pokretljivošću. Dostupne informacije, jasna komunikacija i povezane usluge čine javni sustav učinkovitijim za sve građane.

Zato potrebe osoba s invaliditetom ne treba promatrati kao izdvojeno ili posebno pitanje. One trebaju biti sastavni dio lokalnog planiranja, proračuna, urbanističkog razvoja, obrazovanja, zdravstvene zaštite, socijalnih usluga, kulture i sporta. Inkluzivnost mora biti ugrađena u način na koji zajednica planira svoj razvoj.

Zaključak

Inkluzivna lokalna zajednica gradi se svakodnevno, kroz suradnju institucija, lokalne samouprave, organizacija civilnoga društva, stručnjaka, obitelji i samih osoba s invaliditetom. Ona ne počiva samo na zakonima i strategijama, nego na stvarnoj provedbi, dostupnim uslugama, uklanjanju prepreka i uključivanju osoba s invaliditetom u donošenje odluka.

Tek kada osoba s invaliditetom može živjeti, učiti, raditi, liječiti se, kretati se, družiti, baviti se sportom i sudjelovati u kulturnom i javnom životu svoje zajednice, možemo govoriti o stvarnoj uključenosti. Neovisno življenje ne počinje samo u domu pojedinca, nego i u zajednici koja ga prihvaća, smatra ravnopravnim, podržava i uključuje.